

РОЗДІЛ 4

СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ ЯК ЧИННИК ТРАНСФОРМАЦІЇ МОВНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Купрікова Світлана Вікторівна, кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри теорії і практики перекладу та іноземних мов, Східноєвропейський університет імені Рауфа Аблязова, Черкаси, Україна

Бушкова Вікторія Вікторівна, кандидат філософських наук, доцент кафедри теорії і практики перекладу та іноземних мов, Східноєвропейський університет імені Рауфа Аблязова, Черкаси, Україна

У ХХІ столітті соціальні мережі стали одним із ключових інструментів комунікації, що суттєво впливають на мовні процеси, культуру спілкування та формування нових моделей взаємодії між людьми. Соціальні мережі є потужним каталізатором мовних змін і формують новий тип комунікативного простору, який поєднує вербальні, візуальні та технологічні елементи. Подальший розвиток цифрових технологій, зокрема штучного інтелекту, ймовірно, ще більше посилить трансформаційні процеси в мові та комунікації. Платформи Instagram, TikTok, Facebook, X (Twitter), Telegram, YouTube та Reddit створили новий цифровий простір, у межах якого мова функціонує в умовах швидкого обміну інформацією, мультимедійності та інтерактивності.

Актуальність теми зумовлена тим, що сучасна мовна комунікація дедалі більше переходить у цифровий формат. Соціальні мережі не лише відображають мовні зміни, а й активно впливають на формування нових мовних норм, стилістичних моделей та комунікативних стратегій. Особливо помітним є вплив цифрового середовища на мовлення молоді, оскільки саме молоде покоління є найактивнішим користувачем соціальних платформ. Крім того, розвиток соціальних мереж сприяє поширенню англіцизмів,

інтернет-сленгу, емодзі, мемів, скорочень та інших мовних явищ, що трансформують традиційні форми письмової й усної комунікації. У зв'язку з цим соціальні мережі стають важливим об'єктом дослідження сучасної соціолінгвістики.

Метою статті є дослідження впливу соціальних мереж на трансформацію мовної комунікації, аналіз основних мовних змін у цифровому середовищі та визначення особливостей сучасного інтернет-дискурсу.

Проблематика мовної комунікації у цифровому середовищі активно досліджується українськими та зарубіжними науковцями. Віра Чорнобай аналізує вплив соціальних мереж на лексичний склад сучасної мови та наголошує на активному поширенні неологізмів і запозичень [1, с. 45]. Г. Антонюк і В. Гоца досліджують мовні особливості інтернет-коментарів, підкреслюючи емоційність, фрагментарність і спрощення синтаксичних конструкцій у цифровому мовленні [2, с. 112]. Т. Літвінова-Михальюнок акцентує увагу на трансформації політичної комунікації під впливом соціальних мереж та їхній здатності формувати суспільну думку [3, с. 101]. Богдан Соколов розглядає цифровий дискурс як окремий тип комунікації, для якого характерні мультимодальність, динамічність та інтерактивність [4, с. 58]. Серед зарубіжних дослідників варто виокремити праці David Crystal, який одним із перших описав феномен інтернет-лінгвістики та вплив цифрового середовища на мовні процеси [5, р. 18]. Rahul Goel та інші дослідники наголошують, що соціальні мережі прискорюють мовні зміни та сприяють швидкому поширенню нових мовних форм [6, р. 3]. Соціальні мережі стали важливим чинником трансформації мовної комунікації в сучасному суспільстві. Їхній вплив охоплює всі рівні мови - лексичний, граматичний, стилістичний і прагматичний. Однією з головних причин таких змін є специфіка цифрового середовища, що орієнтується на швидкість,

доступність та емоційність комунікації. Ми пропонуємо більш детально проаналізувати загальні риси, які притаманні сучасній комунікації.

1. Лаконізація мовлення та економія мовних засобів

Однією з найхарактерніших рис комунікації в соціальних мережах є тенденція до лаконізації мовлення, тобто скорочення обсягу висловлювань та економії мовних ресурсів. Ця тенденція безпосередньо пов'язана з високою швидкістю цифрової комунікації, постійним інформаційним потоком та необхідністю швидкого реагування на повідомлення. У соціальних мережах користувачі прагнуть максимально стисло передати зміст повідомлення, зберігаючи при цьому його емоційність та зрозумілість. Причиною поширення лаконічного стилю є також особливості сучасного сприйняття інформації. Користувачі соціальних платформ щодня отримують величезну кількість повідомлень, новин, відео та коментарів, тому довгі тексти часто залишаються поза увагою. Саме тому короткі повідомлення, заголовки та візуально насичений контент мають значно більшу популярність.

Особливо помітною тенденція до мовної економії стала після появи платформ із технічними обмеженнями обсягу тексту. Наприклад, Twitter/X тривалий час дозволяв публікувати повідомлення обсягом лише 140 символів, що стимулювало користувачів до максимально стислого формулювання думок. Це сприяло розвитку особливого стилю цифрового мовлення, для якого характерні короткі речення, мінімалізм та висока концентрація змісту.

У соціальних мережах переважають короткі прості речення, тоді як складні синтаксичні конструкції використовуються рідше. Наприклад, замість розгорнутого висловлювання «Я не можу зараз відповісти, тому що перебуваю на роботі» користувач може написати «не можу, я на роботі». Подібна форма комунікації є швидшою та більш адаптованою до цифрового середовища. Важливим аспектом є також вплив мультимедійного контенту

на структуру мовлення. У соціальних мережах текст дедалі частіше поєднується із зображеннями, GIF-анімацією, відео та аудіо. У результаті частина інформації передається невербальними засобами, а текст виконує допоміжну функцію. Наприклад, короткий підпис до відео або фото часто є достатнім для передачі основного змісту повідомлення.

Разом із тим надмірна економія мовних засобів може мати негативні наслідки. Скорочення тексту нерідко призводить до втрати точності висловлювання, спрощення змісту та неоднозначного трактування повідомлень. Водночас важливим завданням залишається збереження змістовності та культури мовлення в умовах постійного скорочення комунікативних форм.

2. Поширення англіцизмів та інтернет-сленгу

Соціальні мережі стали одним із головних каналів поширення англіцизмів у сучасній українській мові. Цей процес безпосередньо пов'язаний із глобалізацією інформаційного простору, домінуванням англійської мови у сфері цифрових технологій та популярністю міжнародних онлайн-платформ. Більшість соціальних мереж, зокрема Instagram, TikTok, Facebook, YouTube та X (Twitter), виникли в англomовному середовищі, тому їхня термінологія природно інтегрується у мовлення користувачів різних країн. Англіцизми у соціальних мережах виконують не лише номінативну функцію, а й стають елементом групової ідентифікації. Молодь активно використовує іншомовну лексику для демонстрації належності до сучасної цифрової культури. Такі слова, як «лайк», «пост», «сторіз», «контент», «рілс», «фоловер», «блогер», «стрім», «хештег», уже настільки закріпилися в мовленні, що сприймаються як звичні елементи повсякденної комунікації.

Варто зазначити, що процес адаптації англіцизмів до української мови супроводжується зміною їхньої граматичної форми. Наприклад, користувачі утворюють нові дієслова за допомогою українських словотворчих моделей: «лайкати», «постити», «репостити», «задонатити», «захейтити». Подібні

мовні форми свідчать про активну інтеграцію іншомовної лексики в українську мовну систему. На думку дослідників, інтернет-простір значно пришвидшує процес лексичних змін, оскільки нові слова поширюються миттєво та охоплюють широку аудиторію [1, с. 47]. Соціальні мережі створюють умови для швидкого закріплення нових мовних одиниць, які часто переходять із цифрового середовища у повсякденне мовлення. Особливо активно англіцизми використовуються у сфері цифрового маркетингу та блогінгу. Наприклад, слова «таргет», «бренд», «інфлюенсер», «реклама», «охоплення», «тренд» стали невід'ємною частиною професійного лексикону користувачів соціальних мереж. Це пояснюється тим, що сучасний інформаційний простір значною мірою орієнтується на англomовний контент і міжнародні стандарти комунікації.

Паралельно з англіцизмами в соціальних мережах активно формується інтернет-сленг. Його особливістю є емоційність, динамічність та швидка зміна мовних трендів. Інтернет-сленг часто виникає спонтанно в межах онлайн-спільнот та поширюється завдяки вірусному контенту. Серед найпоширеніших одиниць сучасного інтернет-сленгу можна виокремити слова: «крінж», «вайб», «рофл», «токсік», «хейт», «іспанський сором», «скам», «флексити», «краш». Більшість цих слів також мають англomовне походження. Наприклад, слово «крінж» походить від англійського *cringe* та означає відчуття сорому або незручності. «Вайб» (*vibe*) використовується для позначення атмосфери або емоційного настрою. Дослідники зазначають, що сленг у соціальних мережах виконує роль соціального маркера та сприяє формуванню групової комунікації [2, с. 113]. Використання певних сленгових одиниць дозволяє користувачам ідентифікувати себе як частину конкретної онлайн-спільноти.

3. Емодзі як новий елемент комунікації

У сучасному цифровому просторі емодзі стали невід'ємною складовою онлайн-комунікації. Вони виконують функцію невербальних засобів

спілкування, компенсуючи відсутність міміки, жестів та інтонації в письмовому мовленні. Використання емодзі значно спрощує передачу емоційного стану співрозмовника та сприяє більш швидкому й емоційно насиченому обміну інформацією. У цифровому середовищі вони стали універсальним засобом комунікації, зрозумілим користувачам різних мов та культур. Наприклад, символи усмішки, смутку, сміху чи підтримки практично однаково інтерпретуються у більшості країн світу.

Поширення емодзі пов'язане зі зміною характеру сучасного спілкування. Соціальні мережі орієнтуються на швидкість передачі інформації, тому користувачі дедалі частіше замінюють текстові повідомлення короткими графічними реакціями. У багатьох випадках один емодзі може передати складну емоцію швидше й ефективніше за розгорнуте речення. Дослідники наголошують, що емодзі виконують не лише емоційну, а й прагматичну функцію [2, с. 114]. Особливо активно емодзі використовуються в неформальному спілкуванні молоді. Для молодого покоління графічні символи стали звичним елементом цифрової культури. Часто повідомлення в месенджерах або коментарях складаються лише з кількох емодзі, які повністю передають зміст комунікації. Це свідчить про формування нової візуально-символічної моделі спілкування.

Водночас надмірне використання емодзі може ускладнювати сприйняття інформації та знижувати рівень мовної культури. Деякі символи набувають нових асоціативних значень або стають елементами мем-культури. Це свідчить про динамічний характер цифрової комунікації та постійний розвиток нових способів передачі інформації. У сучасному цифровому середовищі емодзі фактично стали частиною нової комунікативної системи, що поєднує вербальні та невербальні елементи. Їхнє використання демонструє тенденцію до візуалізації мовлення та зростання ролі символічної комунікації в соціальних мережах.

4. Мем-культура як форма сучасного дискурсу

Мем-культура є одним із найдинамічніших явищ сучасного інтернет-простору та важливою складовою цифрової комунікації. Мем можна визначити як одиницю культурної інформації, що поширюється в мережі у вигляді зображення, відео, тексту або їх комбінації та набуває нових значень у процесі багаторазового копіювання й інтерпретації користувачами. У соціальних мережах меми виконують не лише розважальну функцію, а й стають засобом соціального коментування реальності.

Поширення мемів тісно пов'язане з особливостями цифрового середовища, де інформація поширюється миттєво та охоплює велику аудиторію. Завдяки цьому меми здатні швидко реагувати на суспільні події, політичні зміни, культурні явища або навіть локальні ситуації. Вони функціонують як своєрідна «реакція суспільства» на події, що відбуваються в реальному часі. Більшість мемів базується на вже відомих образах, фразах або культурних кодах, які переосмислюються в новому контексті. Це може бути кадр із фільму, сцена з серіалу, фотографія відомої особи або фрагмент відео, який набуває нового значення залежно від ситуації використання. Мем-культура також характеризується високим рівнем креативності та варіативності. Один і той самий мем може існувати в десятках або сотнях модифікацій, які відрізняються текстовим наповненням, але зберігають спільну візуальну основу. Це сприяє формуванню колективної участі користувачів у створенні контенту та перетворює споживачів інформації на її активних творців.

Важливою рисою мемів є їхня емоційна насиченість. Вони часто передають іронію, сарказм, гіперболу або абсурд, що дозволяє користувачам висловлювати складні емоційні та соціальні оцінки в стислому форматі. Завдяки своїй вірусній природі меми здатні швидко поширюватися та впливати на масову свідомість, формуючи певні уявлення про події або осіб. Дослідники зазначають, що меми є важливим елементом цифрового дискурсу, який поєднує мовні, візуальні та культурні компоненти [4, с. 59].

Вони відображають особливості сучасного інформаційного суспільства, де значення створюється у процесі взаємодії користувачів, а не фіксується у сталих формах.

Ще однією особливістю мемів є їхня міжмовна мобільність. Більшість популярних мемів мають англomовне походження, але швидко адаптуються в інших мовних середовищах, зокрема в українському. Це сприяє глобалізації цифрового дискурсу та формуванню спільного інтернет-простору.

5. Трансформація мовних норм

Соціальні мережі суттєво впливають на мовні норми сучасної української мови. У цифровому просторі відбувається поступове стирання меж між усним і писемним мовленням, унаслідок чого онлайн-комунікація набуває рис живого розмовного спілкування. Для користувачів соціальних мереж характерним є прагнення до швидкості, емоційності та спрощення мовлення, що позначається на орфографії, пунктуації, лексиці та синтаксисі.

Однією з найпомітніших тенденцій є свідоме нехтування правилами пунктуації. Багато користувачів не використовують коми, крапки або великі літери, мотивуючи це швидкістю набору тексту та неформальним характером спілкування. Крім того, соціальні мережі сприяють поширенню фонетичного письма. Користувачі часто навмисно змінюють написання слів для передачі емоційності або інтонації. Такі форми виконують експресивну функцію та допомагають компенсувати відсутність невербальних компонентів комунікації.

Особливого поширення набуває практика використання повторів букв та розділових знаків. Наприклад, надмірна кількість знаків оклику чи питання («серйозно???»), «це просто вау!!!!») використовується для підсилення емоційного забарвлення повідомлення. У традиційній письмовій комунікації подібні конструкції вважалися б порушенням мовної норми, однак у соціальних мережах вони стали звичним елементом цифрового

дискурсу. Водночас соціальні мережі формують нову цифрову етику комунікації. Наприклад, використання повідомлень великими літерами часто сприймається як прояв агресії або крику. Короткі відповіді можуть трактуватися як байдужість, а відсутність реакції як ігнорування співрозмовника. Важливим аспектом трансформації мовних норм є поява нових жанрів комунікації: сторіз, коментарів, мемів, твітів, реакцій, голосових повідомлень. Кожен із цих жанрів має власні мовні особливості. Дослідники зазначають, що соціальні мережі створюють умови для формування нової цифрової мовної культури [3, с. 105]. Вона поєднує елементи усного мовлення, письмової комунікації та візуальних засобів передачі інформації. У результаті мова стає більш динамічною, гнучкою та адаптованою до потреб швидкого обміну інформацією.

Проте трансформація мовних норм має і негативні наслідки. Часте використання спрощених мовних конструкцій може призводити до зниження рівня грамотності, особливо серед молоді. Студенти нерідко переносять особливості цифрового мовлення в академічне середовище, використовуючи сленг, скорочення або ненормативну пунктуацію в офіційних текстах. Люди дедалі частіше сприймають інформацію фрагментарно, віддаючи перевагу короткому контенту замість розгорнутих текстів. Водночас актуальним залишається питання збереження мовної культури та підтримки балансу між розвитком цифрової мови й дотриманням норм літературного мовлення.

6. Соціальні мережі та формування мовної ідентичності

Соціальні мережі відіграють важливу роль у формуванні мовної ідентичності сучасного користувача, оскільки вони створюють багатовимірний простір для мовного самовираження. У цифровому середовищі мова перестає бути лише засобом комунікації та набуває функції маркера соціальної, культурної та національної належності. Вибір мови, стилю мовлення та навіть окремих мовних одиниць у соціальних мережах стає усвідомленим актом самоідентифікації. Однією з ключових

особливостей сучасного цифрового простору є його багатомовність. Користувачі соціальних мереж часто взаємодіють одночасно в кількох мовних кодах, що призводить до явища кодового перемикання (code-switching).

Соціальні мережі також сприяють формуванню нових моделей мовної поведінки, у яких важливу роль відіграє соціальний контекст. Користувачі змінюють стиль мовлення залежно від платформи, аудиторії та комунікативної ситуації. Наприклад, у професійних мережах (LinkedIn) переважає формальний стиль, тоді як в Instagram або TikTok домінує розмовне, емоційно забарвлене мовлення з елементами сленгу та емодзі. Важливим аспектом є також вплив соціальних мереж на національну мовну ідентичність. У багатьох країнах, зокрема в Україні, цифрові платформи стали інструментом посилення ролі державної мови. Користувачі дедалі частіше переходять на українську мову в онлайн-комунікації, що пов'язано як із суспільно-політичними процесами, так і з усвідомленим вибором мовної позиції. Дослідники зазначають, що мовна ідентичність у цифровому просторі є динамічною та багаторівневою [3, с. 106]. Вона формується під впливом соціальних факторів, медіаконтенту, глобальних тенденцій та особистих комунікативних практик користувачів. Соціальні мережі також сприяють формуванню нових мовних спільнот, які об'єднуються навколо спільних інтересів, тем або стилів комунікації. Такі спільноти часто мають власний мовний код, що включає специфічний сленг, меми, скорочення та внутрішні культурні посилання. Наприклад, фан-спільноти, ігрові ком'юніті або блогерські аудиторії формують унікальні мовні практики, зрозумілі лише їхнім учасникам.

7. Соціальні мережі як інструмент маніпуляції. Вплив соціальних мереж на молодіжне мовлення

Попри позитивні аспекти цифрової комунікації, соціальні мережі створюють і певні ризики. Одним із них є поширення фейкової інформації та

мови ворожнечі. Алгоритми соціальних платформ часто сприяють популяризації емоційного та конфліктного контенту, оскільки він привертає більше уваги користувачів. Це може призводити до поляризації суспільства та маніпуляції громадською думкою. Дослідження Chengcheng Shao та співавторів демонструє, що соціальні боти активно поширюють недостовірну інформацію в соціальних мережах [7, р. 2]. Молодь є найактивнішою аудиторією цифрових платформ, тому саме її мовлення зазнає найбільших трансформацій. Молодіжна комунікація в соціальних мережах характеризується високим рівнем емоційності, використанням сленгу, скорочень та мультимедійних елементів. Крім того, соціальні мережі сприяють швидкому поширенню мовних трендів. Нові слова або вирази можуть стати популярними протягом кількох днів завдяки вірусному контенту.

8. Мультимодальність цифрової комунікації. Цифрова комунікація та майбутнє мови

Сучасна онлайн-комунікація поєднує текст, звук, відео та графіку. Це явище називають мультимодальністю. Наприклад, TikTok базується на взаємодії відео, музики, субтитрів і текстових коментарів. Мультимодальність змінює спосіб сприйняття інформації. Користувачі дедалі частіше віддають перевагу візуальному контенту, а не традиційним текстовим повідомленням. Це впливає на структуру сучасного мовлення та способи подання інформації.

Цифрова комунікація в умовах стрімкого розвитку соціальних мереж, штучного інтелекту та мультимедійних технологій поступово формує нову мовну реальність. Алгоритми соціальних мереж, системи автоматичного перекладу, голосові помічники та чат-боти активно впливають на мовну практику користувачів. Особливого значення набуває розвиток ШІ, який здатний не лише обробляти мову, а й генерувати її. Сучасні мовні моделі формують новий тип комунікації «людина–машина», у якому межа між

природною та штучною мовою поступово розмивається. Це створює нові виклики для лінгвістики, оскільки традиційні уявлення про мовну норму, авторство та комунікативний акт зазнають змін.

У перспективі можна очікувати подальшого розширення ролі емодзі, мемів та інших візуальних елементів як повноцінних одиниць комунікації. Вони поступово перетворюються на окрему систему символічного мовлення, яка може функціонувати паралельно з вербальною мовою. Це свідчить про формування нової гібридної комунікативної системи. Водночас цифрова трансформація мови ставить низку викликів. Одним із них є збереження мовної норми та грамотності в умовах постійного спрощення мовлення. Іншим викликом є ризик мовної уніфікації, коли домінування глобальних цифрових платформ і англомовного контенту може призводити до витіснення національних мовних особливостей.

Окремої уваги потребує питання етичних аспектів цифрової комунікації. Алгоритмічне поширення контенту, персоналізовані стрічки новин та використання штучного інтелекту для генерації текстів можуть впливати на формування мовної картини світу користувачів, а також на їхні комунікативні поведінкові моделі. Дослідники зазначають, що цифрова комунікація не просто змінює мову, а формує новий тип мовної екосистеми, у якій людина, технології та інформаційні платформи перебувають у постійній взаємодії [6, с. 5]. У такій системі мова стає гнучкою, адаптивною та багаторівневою.

Таким чином, соціальні мережі суттєво трансформували мовну комунікацію сучасного суспільства. Майбутнє мови безпосередньо пов'язане з розвитком цифрових технологій. Можна прогнозувати подальше зростання ролі мультимодальної комунікації, посилення впливу штучного інтелекту на мовні процеси та трансформацію традиційних мовних норм. Водночас важливим завданням залишається збереження балансу між технологічним розвитком і підтримкою мовної культури, різноманітності та ідентичності.

Основними ознаками цифрового дискурсу стали лаконічність, мультимодальність, інтерактивність та емоційність. Соціальні платформи сприяли поширенню англіцизмів, інтернет-сленгу, емодзі та мемів, які стали невід'ємною частиною сучасного мовлення. Водночас цифрова комунікація створює низку проблем: спрощення мовлення, поширення дезінформації, маніпулятивного контенту та мови ворожнечі. Це потребує подальших наукових досліджень у сфері соціолінгвістики та медіакомунікації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

To chapter 1

1. Kravchenko, S. (2025). Economic efficiency and adaptability of the development of entrepreneurial entities engaged in grape production in times of war. *International Scientific Journal "Internauka". Series: "Economic Sciences"*, 11(103). doi: <https://doi.org/10.25313/2520-2294-2025-11-11598>.

2. Kravchenko, S. (2025). Analysis of the organizational and economic development of entrepreneurial structures in the agricultural sector of the economy under martial law. *Moderní aspekty vědy : LX. Díl mezinárodní kolektivní monografie / Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o. Česká republika: Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o., P. 86-97*. doi: <https://doi.org/10.52058/60-2025>.

3. Kravchenko, S. (2025). Economic efficiency of the development of micro-enterprises engaged in grape production and their adaptation to war conditions. *International Scientific Journal "Internauka". Series: "Economic Sciences"*, 11(104). doi: <https://doi.org/10.25313/2520-2294-2025-12-11681>.

4. Kravchenko, S. (2025). Effectiveness of the development of entrepreneurial structures for the production of plant products and their organisational-economic adaptation to the conditions of war in Ukraine. *Economics, sociology, business, administration and services: modern technologies and theories : collective monograph. Section – Economy / Breus S., Siruk O. etc. International Science Group. USA, Boston: Primedia eLaunch, P. 55-66*. doi: <https://doi.org/10.46299/ISG.2025.MONO.ECON.3.1.3>.

5. Kravchenko, S. (2026). Economic adaptation of small agribusiness enterprises to operate in war conditions and stimulating their european integration development. *Modern challenges and opportunities of the economy: analysis of new trends in management, implementation of technologies and ideas in tourism : collective monograph. Section – Economy / Bahalika T. etc. International Science*

Group. Boston : Primedia eLaunch, 608 p. P. 73-83. doi: <https://doi.org/10.46299/ISG.2026.MONO.ECON.1.2.3>.

6. Latifundist.com. Official web-site. (n.d.). Retrieved from : <https://latifundist.com/analytics/39-derzhavna-ta-mizhnarodna-pidtrimka-agrosektoru-u-2026-rotsi-granti-krediti-dotatsiyi>.

7. Matiienko, V. (2024). Formation of the management mechanism for the development of agricultural enterprises in rural areas. *Journal of Strategic Economic Research*, 25(3), 93-107. doi: <https://doi.org/10.30857/2786-5398.2024.3.10>.

8. Adamchuk, V., Perepelytsia, N., Hrytsyshyn, M. (2026). Intelligent agriculture – a determinant of innovative development of technical support for agro-industrial production. *Bulletin of Agricultural Science*, 104(2). doi: <https://doi.org/10.31073/agrovisnyk202602-05>.

9. Aksenko, P.A. (2024). Organizational and economic mechanism of development of agricultural formations: theoretical content and interaction algorithm. *Journal of Management, Economics and Technologies*, 2, 63-74. doi: <https://doi.org/10.69803/3083-6034-2024-2-63>.

10. Aksenko, P.A. (2025). Innovative transformation of the organizational and economic mechanism of the development of agricultural formations: strategic vectors of modernization. *Journal of Management, Economics and Technologies*, 4, 87-102. doi: <https://doi.org/10.69803/3083-6034-2025-4-87>.

11. Vasiliev, A.S. (2025). Adaptive business strategies as a tool for increasing the competitiveness of enterprises in conditions of uncertainty. *Business Inform*, 12, 57-57. doi: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2025-12-57-57>.

12. State Statistics Service of Ukraine. (n.d.). Retrieved from <http://www.ukrstat.gov.ua>.

13. Dyukarev, A.O., Chernega, I.I. (2025). Methodological principles of business management in agribusiness in the context of digital transformation and

sustainable development. *Journal of Management, Economics and Technologies*, 2, 307-321. doi: <https://doi.org/10.69803/3083-6034-2025-2-307>.

14. Zolotnytska, Y.V. (2025). Methodological approaches to managing the development of family farming: an interdisciplinary dimension. *Agrosvit*, 19, 86-94. doi: <https://doi.org/10.32702/2306-6792.2025.19.86>.

15. Ilchuk, M.M., Svinous, I.V., Tomashevskaya, O.A. (2024). Organizational and economic support for the competitiveness of agribusiness enterprises. *Agrosvit*, 22, 31-37. doi: <https://doi.org/10.32702/2306-6792.2024.22.31>.

16. Kalachevska, L. (2025). The impact of digitalization on the efficiency of the production process in the agricultural sector. *Bulletin of Sumy National Agrarian University*, 4(104), 49-56. doi: <https://doi.org/10.32782/bsnau.2025.4.8>.

17. Kyrylko, N.M. (2025). Modeling the organizational process of enterprise recovery in post-conflict conditions. *Journal of Management, Economics and Technologies*, 2, 33-46. doi: <https://doi.org/10.69803/3083-6034-2025-2-33>.

18. Koval, V.V., Savenko, I.I., Gontaruk, Ya.V., Metil, T.K., Drozdova, V.A., Asaulenko, N.V. (2025). Financial and credit support for grain production in agricultural enterprises: strategic approaches to minimizing risks and ensuring food security. *Business Inform*, 9, 297-309. doi: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2025-9-297-309>.

19. Livinsky, A., Melnychuk, O., Petrenko, O. (2024). Development of farming as a form of agrarian entrepreneurship in the context of institutional transformations. *Sustainable economic development*, 1(48), 378-383. doi: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2024-48-52>.

20. Lypovy, D.V. (2025). Social responsibility management of agrarian business enterprises based on the methodology of continuous process improvement. *Business Inform*, 7, 285-292. doi: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2025-7-285-292>.

21. Mahsma, M.B., Banshchikov, P.G. (2025). Managing the competitiveness of business organizations in the agricultural sector. *Business Inform*, 9, 239-246. doi: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2025-9-239-246>.

22. Nitsenko, V.S., Ponomareva, M.S. (2025). Modeling of production and economic activities of an agricultural enterprise: a managerial aspect. *Journal of Management, Economics and Technologies*, 3, 3-17. doi: <https://doi.org/10.69803/3083-6034-2025-3-3>.

23. Oliynyk, T.I., Oliynyk, E.O., Shcherbakov, Y.M. (2025). The concept of effective management of the competitiveness of an agricultural enterprise. *Agrosvit*, 18, 100-106. doi: <https://doi.org/10.32702/2306-6792.2025.18.100>.

24. Orlov, V.V. (2025). Methodological basis and specifics of assessing factors for the development of the potential of agricultural enterprises. *Journal of Management, Economics and Technologies*, 4, 239-250. doi: <https://doi.org/10.69803/3083-6034-2025-4-239>.

25. Pavlova, G.E., Lopatovsky, V.G. (2026). Institutional support of economic sustainability of farms under the influence of military challenges. *Agrosvit*, 2, 21-28. doi: <https://doi.org/10.32702/2306-6792.2026.2.21>.

26. Ponomareva, M.S. (2025). Models of effective agribusiness management: organizational mechanisms and economic indicators. *Journal of Management, Economics and Technology*, 1, 154-169. doi: <https://doi.org/10.69803/3083-6034-2025-1-154>.

27. Prokopyshyn, O.S., Dranus, L.S., Dranus, V.V. (2026). Business process management in agricultural enterprises and their financial support. *Effective economy*, 2. doi: <https://doi.org/10.32702/2307-2105.2026.2.115>.

28. Svinous, I.V., Grinchuk, Yu.S., Paska, I.M., Nyanko, V.M., Zhelavska, N.V. (2026). Risk management as an element of the institutional architecture of management of production and economic activities of agricultural enterprises. *Agrosvit*, 2, 35-61. doi: <https://doi.org/10.32702/2306-6792.2026.2.55>.

29. Solyanyk, L.G. (2026). Optimization of the financing structure of agricultural enterprises in the conditions of modern transformations. *Effective Economy*, 2. doi: <https://doi.org/10.32702/2307-2105.2026.2.64>.

30. Sudomyr, S.M., Zhybak, M.M., Kulyak, M.R. (2025). Integrated mechanisms for developing the potential of small businesses: logistic and cooperative dimensions. *Journal of Management, Economics and Technologies*, 3, 118-129. doi: <https://doi.org/10.69803/3083-6034-2025-3-118>.

31. Tulchynska, S., Kryvda, O. (2024). Capitalization of agro-industrial companies in conditions of macroeconomic instability. *Economy and Society*, 59. doi: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-59-71>.

32. Khalatur, S.M. (2025). Financial management of the competitiveness of agricultural enterprises in the context of ESG transformations. *Effective economy*, 12. doi: <https://doi.org/10.32702/2307-2105.2025.12.3>.

33. Khalatur, S.M., Grabchuk, O.M., Pavlenko, O.P., Manzheliy, K.M. (2025). Financial management in small agribusiness: adaptive strategies for financial support. *Agrosvit*, 17, 43-47. doi: <https://doi.org/10.32702/2306-6792.2025.17.43>.

34. Shchadura-Nikiporets, N.T., Derii, Zh.V., Minina, O.V. (2026). Financial condition of agro-industrial enterprises in conditions of economic instability. *Agrosvit*, 4, 68-76. doi: <https://doi.org/10.32702/2306-6792.2026.4.68>.

До розділу 2

1. Awan U., Kanwal N., Alawi S., Huiskonen J., Dahanayake A. *Artificial Intelligence for Supply Chain Success in the Era of Data Analytics* // In: The Fourth Industrial Revolution: Implementation of Artificial Intelligence for Growing Business Success. Cham : Springer, 2021. P. 3–21. DOI: https://doi.org/10.1007/978-3-030-62796-6_1

2. Blackburn O., Ritala P., Keränen J. *Digital Platforms for the Circular Economy: Exploring Meta-Organizational Orchestration Mechanisms* // *Organi-*

zation & Environment. 2023. Vol. 36. No. 2. P. 253–281. DOI: <https://doi.org/10.1177/10860266221130717>

3. Cioffi R., Travaglioni M., Piscitelli G., Petrillo A., Parmentola A. *Smart Manufacturing Systems and Applied Industrial Technologies for a Sustainable Industry: A Systematic Literature Review // Applied Sciences*. 2020. Vol. 10. No. 8. Article 2897. DOI: <https://doi.org/10.3390/app10082897>

4. Ghisellini P., Cialani C., Ulgiati S. *A Review on Circular Economy: The Expected Transition to a Balanced Interplay of Environmental and Economic Systems // Journal of Cleaner Production*. 2016. Vol. 114. P. 11–32. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2015.09.007>

5. Hoosain M. S., Paul B. S., Ramakrishna S. *The Impact of 4IR Digital Technologies and Circular Thinking on the United Nations Sustainable Development Goals // Sustainability*. 2020. Vol. 12. No. 23. Article 10143. DOI: <https://doi.org/10.3390/su122310143>

6. Noman A. A., Akter U. H., Pranto T. H., Haque A. B. *Machine Learning and Artificial Intelligence in Circular Economy: A Bibliometric Analysis and Systematic Literature Review // Annals of Emerging Technologies in Computing*. 2022. Vol. 6. No. 2. P. 13–40. DOI: <https://doi.org/10.33166/AETiC.2022.02.002>

7. Petrik D., Hiller S., Morar D. *Digital Platforms for Circular Economy: Empirical Development of a Taxonomy and Archetypes // Electronic Markets*. 2025. Vol. 35. Article 60. DOI: 10.1007/s12525-025-00792-w.

8. Ramakrishna S., Ngowi A., De Jager H., Awuzie B. *Emerging Industrial Revolution: Symbiosis of Industry 4.0 and Circular Economy: The Role of Universities // Science, Technology and Society*. 2020. Vol. 25. No. 3. P. 505–525. DOI: <https://doi.org/10.1177/0971721820912918>

9. Wilts H., Riesco Garcia B., Guerra Garlito R., Saralegui Gómez L., González Prieto E. *Artificial Intelligence in the Sorting of Municipal Waste as an Enabler of the Circular Economy // Resources*. 2021. Vol. 10. No. 4. Article 28. DOI: <https://doi.org/10.3390/resources10040028>

10. Wu H., Li S., Hou W., Zhang X. *Leveraging Digital Platforms for Circular Economy: A Value Creation View // Sustainability*. 2024. Vol. 16. Article 11180. DOI: <https://doi.org/10.3390/su162411180>

To chapter 3

1. CIPD. (2025). Talent Management: Factsheet. Chartered Institute of Personnel and Development. URL: <https://www.cipd.org/en/knowledge/factsheets/talent-factsheet/>

2. Deloitte. (2024). 2024 Global Human Capital Trends. Deloitte Insights. URL: <https://www.deloitte.com/ua/en/about/press-room/human-capital-trends.html>

3. Drahan, O. I., & Pylypenko, M. L. (2021). Development of talent management in the enterprise personnel management system. *Economy and Society*, 33. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-33-52> [in Ukrainian].

4. Dyakiv, O., Shushpanov, D., Prokhorovska, S., & Khlypovka, O. (2024). Innovative approaches to talent management under conditions of digital transformation. *Visnyk Ekonomiky*, 3, 73-95. DOI: 10.35774/visnyk2024.03.073 [in Ukrainian].

5. Yukhnovska, Yu. O., Didenko, A. V., & Ryzhenko, O. M. (2024). Human capital potential in the enterprise management system. *Scientific Bulletin of the International Humanitarian University. Series: Economics and Management*, 58. DOI: <https://doi.org/10.32782/2413-2675/2024-58-6> [in Ukrainian].

6. Kravariti, F., & Johnston, K. (2020). Talent Management: A Critical Literature Review and Research Agenda for Public Sector Human Resource Management. *Public Management Review*, 22(1), 75-95. DOI: 10.1080/14719037.2019.1638439.

7. OECD. (2025). Empowering the Workforce in the Context of a Skills-First Approach. Paris: OECD Publishing. URL:

https://www.oecd.org/en/publications/empowering-the-workforce-in-the-context-of-a-skills-first-approach_345b6528-en.html

8. Zavorodnii, A. (2025). The essence and evolution of human capital management in the context of digital transformation. *Economy and Society*, 74. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-74-23> [in Ukrainian].

9. Plaksiuk, O., Horvatova, O., & Yakushev, O. V. (2023). Human capital as a factor in improving company efficiency and competitiveness. *Academic Review*, 1. DOI: [10.32342/2074-5354-2023-1-58-12](https://doi.org/10.32342/2074-5354-2023-1-58-12) [in Ukrainian].

10. Kholodnytska, A., & Shkalaberda, V. (2023). Development and implementation of a talent-management system as a strategic innovative tool of personnel management. *Problems and Prospects of Economics and Management*, 2(34), 88-100. DOI: [https://doi.org/10.25140/2411-5215-2023-2\(34\)-88-100](https://doi.org/10.25140/2411-5215-2023-2(34)-88-100) [in Ukrainian].

До розділу 4

1. Чорнобай В. Лексико-семантичний аспект комунікації у соціальних мережах // Наукові праці МАУП. Філологія. 2023. № 5. С. 44–49.

2. Антонюк Г., Гоца В. Інтернет мовлення та соціальні медіа: аналіз використання мовних засобів у коментарях користувачів на форумах та у соціальних мережах // Наукові записки Острозької академії. 2023. № 15. С. 111–116.

3. Літвінова-Михальюк Т. Трансформація засобів комунікації: як інтернет і соціальні мережі впливають на політичну комунікацію і змінюють відчуття реальності // Обрії друкарства. 2022. № 1(11). С. 99–109.

4. Соколов Б. Цифровий дискурс у соціальних мережах: методологічні виклики дискурс-аналізу // Слобожанський науковий вісник. Серія: Філологія. 2025. № 10. С. 55–61.

5. Crystal D. *Language and the Internet*. Cambridge: Cambridge University Press, 2011. 272 p.

6. Goel R., Soni S., Goyal N. et al. The Social Dynamics of Language Change in Online Networks // arXiv. 2016. P. 1–12.
7. Shao C., Ciampaglia G., Varol O. et al. The spread of low-credibility content by social bots // arXiv. 2017. P. 1–10.
8. Швелідзе Л. Соціальна мережа Twitter: основні дискурсивні ознаки в українськомовному та англійськомовному комунікативному середовищі // Вісник ОНУ. Філологія. 2021. № 2(24). С. 70–78.

До розділу 5

1. Макух, Т., Коробович, Л., & Рубан, В. (2023). СТІЙКІСТЬ ЯК МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА. *Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка*, (18), 122-127. <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2023.18.13>
2. Що таке сталий розвиток підприємства? URL: <https://tms.ua/blog/shcho-take-stalyj-rozvytok-pidpryiemstva/> (Дата звернення 03.05.2026 р.).
3. Сталий розвиток як основа економічного зростання підприємства URL: <https://confmanagement-proc.kpi.ua/article/view/230477> (Дата звернення 03.05.2026 р.).
4. Виправляємо плутанину між термінами «стійкість» і «сталість»: економічні приклади URL: <https://ukraine-oss.com/vypravlyayemo-plutanynu-mizh-terminamy-stijkist-i-stalist-ekonomichni-pryklady/> (Дата звернення 03.05.2026 р.).
5. Хахалев Д., Гагарінов О. Економічна стійкість підприємства як основа сталого розвитку в умовах глобальних змін. *Modeling the development of the economic systems*. 2024. № 3. С. 145-151. DOI: <https://doi.org/10.31891/mdes/2024-13-19>

6. Кудріна О., Ковтун О.. Стійкість як основа економічного розвитку підприємств. *Зб. наук. пр. Державного податкового університету*. 2024. № 2. С. 61-64. DOI: <https://doi.org/10.32782/2617-5940.2.2024.11>

7. Ковтун О. А. *Методологія управління стійким розвитком підприємств в сучасних умовах: монографія; за наук. ред. О.Ю. Кудріної*. Суми : ФОП Цьома С.П., 2024. 310 с.

До розділу 6

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

2. Конвенція про права осіб з інвалідністю : Конвенція ООН від 13.12.2006. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_g71#Text

3. Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні : Закон України від 21.03.1991 № 875-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/875-12#Text>

4. Про реабілітацію осіб з інвалідністю в Україні : Закон України від 06.10.2005 № 2961-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2961-15#Text>

5. Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні : Закон України від 06.09.2012 № 5207-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5207-17#Text>

6. Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms. Rome, 1950. URL: https://www.echr.coe.int/documents/convention_eng.pdf

7. Americans with Disabilities Act of 1990. URL: <https://www.ada.gov/law-and-regs/ada/>

8. ADA Requirements: Service Animals. URL: <https://www.ada.gov/resources/service-animals-2010-requirements/>

9. European Accessibility Act: Directive (EU) 2019/882 of the European Parliament and of the Council of 17 April 2019. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2019/882/oj>
10. Quinn G., Degener T. Human Rights and Disability: The Current Use and Future Potential of United Nations Human Rights Instruments in the Context of Disability. New York ; Geneva : United Nations, 2002. 289 p.
11. Lawson A. Disability and Equality Law in Britain: The Role of Reasonable Adjustment. Oxford : Hart Publishing, 2008. 304 p.
12. Shakespeare T. Disability Rights and Wrongs Revisited. London : Routledge, 2014. 252 p.
13. Gooding P. A New Era for Mental Health Law and Policy: Supported Decision-Making and the UN Convention on the Rights of Persons with Disabilities. Cambridge : Cambridge University Press, 2017. 280 p.
14. United Nations. Accessibility and Development: Mainstreaming disability in the post-2015 development agenda. New York : United Nations, 2013. URL: https://www.un.org/disabilities/documents/accessibility_and_development.pdf
15. Wackenheim v. France, Communication No. 854/1999, U.N. Doc. CCPR/C/75/D/854/1999 (2002).
16. Harpur P. Discrimination, Copyright and Equality: Opening the E-Book for the Print Disabled. Cambridge : Cambridge University Press, 2017. 424 p.
17. Stein M. A., Lord J. E. Future Prospects for the United Nations Convention on the Rights of Persons with Disabilities. In: The UN Convention on the Rights of Persons with Disabilities. Oxford : Oxford University Press, 2018. P. 17–35.

До розділу 7

1. Khalfallah H. B., Jelassi M., Demongeot J., Ben Saoud N. B. Decision support systems in healthcare: systematic review, meta-analysis and prediction, with example of COVID-19 // AIMS Bioengineering. 2023. Vol. 10, No. 1. P. 27–52.
2. Marashi-Hosseini L., Jafarirad S., Hadianfard A. M. A fuzzy based dietary clinical decision support system for patients with multiple chronic conditions (MCCs) // Scientific Reports. 2023. Vol. 13. Article 12166.
3. Tun H. M., Rahman H. A., Naing L., Malik O. A. Trust in Artificial Intelligence-Based Clinical Decision Support Systems: Systematic Review // Journal of Medical Internet Research. 2025. Vol. 27. Article e69678.
4. Nasarian E., Alizadehsani R., Acharya U. R., Tsui K.-L. Designing Interpretable ML System to Enhance Trust in Healthcare: A Systematic Review to Proposed Responsible Clinician-AI-Collaboration Framework. 2023. arXiv:2311.11055.
5. Hossain E., Rana R., Higgins N. et al. Natural Language Processing in Electronic Health Records in Relation to Healthcare Decision-making: A Systematic Review. 2023. arXiv:2306.12834.
6. Li S., Liu P., Nascimento G. G. et al. Federated and Distributed Learning Applications for Electronic Health Records and Structured Medical Data: A Scoping Review. 2023. arXiv:2304.07310.
7. Квітка Д. М., Паламарчук В. О., Земсков С. В., Січінава Р. М. Введення поняття якості життя в практичну медицину. Clinical Endocrinology and Endocrine Surgery. 2021. № 1 (73). С. 70–75.
8. Centers for Disease Control and Prevention. Health-Related Quality of Life (HRQOL): CDC HRQOL-4. URL: <https://www.cdc.gov/hrqol> (дата звернення: 15.05.2026).

До розділу 8

1. Гришко І. В. Психолого педагогічні аспекти професійного самовизначення викладача вищої школи / І. В. Гришко // Вісник педагогічних наук. — 2023. — № 4. — С. 67–75.

2. Гріньова О. М. Професійне самовизначення особистості як психолого педагогічна проблема / О. М. Гріньова // Освіта. Інноватика. Практика. — 2023. — № 5 (11). — С. 52–58.

3. Дідусь О. М. Психолого педагогічний супровід особистісного і професійного самовизначення фахівців у системі вищої освіти / О. М. Дідусь. — К.: НАПН України, 2022. — 144 с.

4. Зінкевич Лісова Н. В. Психолого педагогічні основи професійного самовизначення викладача в епоху цифрових трансформацій / Н. В. Зінкевич Лісова // Вісник Київського університету. Серія «Педагогіка та психологія». — 2024. — № 1. — С. 82–91.

5. Кравчук Л. А. Професійна адаптація та самовизначення викладача в умовах сучасних освітніх реформ / Л. А. Кравчук // Вісник Херсонського державного університету. Серія «Педагогіка». — 2023. — № 3. — С. 105–114.

6. Мельник О. В. Психолого педагогічні детермінанти професійного самовизначення викладачів у закладах вищої освіти / О. В. Мельник // Науковий вісник педагогічного інституту. — 2022. — Вип. 21. — С. 118–126.

7. Освіта України. Професійний стандарт викладача закладу вищої освіти / МОН України. — К.: Освіта.UA, 2021. — 18 с. (рекомендовано використовувати як нормативне джерело).

8. Павличко О. В. Психолого педагогічний аналіз професійного вибору викладача в закладі вищої освіти / О. В. Павличко // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. — 2024. — Вип. 23. — С. 95–104.

9. Степаненко І. М. Професійне самовизначення викладача як фактор якості освітнього процесу / І. М. Степаненко // Вісник Житомирського

державного університету імені І. Франка. Серія «Педагогіка та психологія». — 2022. — Вип. 1. — С. 132–141.

10. Шевченко Л. В. Психолого педагогічна модель професійного самовизначення викладача в закладі вищої освіти / Л. В. Шевченко // Journal «ScienceRise: Pedagogical Education». — 2023. — № 1(21). — С. 56–64.

До розділу 9

1. National Institute of Standards and Technology. *Guide to Computer Security Log Management* : NIST Special Publication 800-92 / К. Kent, М. Soupra. Gaithersburg : NIST, 2006. 72 p.

2. Microsoft. *Windows Security Event Log Reference*. URL: <https://learn.microsoft.com/en-us/windows/security/threat-protection/auditing/security-events> (дата звернення: 20.05.2026).

3. Chuvakin A., Schmidt K., Phillips C. *Logging and Log Management: The Authoritative Guide to Understanding the Concepts Surrounding Logging and Log Management*. Waltham : Syngress, 2012. 460 p.

4. Verizon. *2024 Data Breach Investigations Report*. URL: <https://www.verizon.com/business/resources/reports/dbir/> (дата звернення: 20.05.2026).

5. MITRE. *MITRE ATT&CK Framework*. URL: <https://attack.mitre.org/> (дата звернення: 20.05.2026).

6. pandas. *Time Series / Date functionality*. URL: https://pandas.pydata.org/docs/user_guide/timeseries.html (дата звернення: 20.05.2026).

7. Behl A., Behl K. *Cybersecurity and Cyberwar: What Everyone Needs to Know*. Oxford : Oxford University Press, 2017. 272 p.

8. Scarfone K., Mell P. *Guide to Intrusion Detection and Prevention Systems (IDPS)* : NIST Special Publication 800-94. Gaithersburg : NIST, 2007. 127 p.

9. ISO/IEC 27001:2022. *Information security, cybersecurity and privacy protection – Information security management systems – Requirements*. Geneva : ISO, 2022.

Vydavatel:

Publishing house Education and Science s.r.o. IČO : 271 56 877.
Frýdlanská 15/1314 , Praha 8. MS v Praze , oddíl C,vložka 100614

**Cross-Disciplinary Studies in
Science, Innovation and Social
Development**

Volume XII

Signed for printing on May 26, 2026.
Format 60x90/8. Headset Times New Roman.
Mental printing. arc. 6,03. Edition online.